

Dawnych wspomnień czar...

... czyli o polskich kresowych i zagranicznych piosenkarkach i piosenkarzach

Dawnych wspomnień czar, dawnych piosenek czar i ich wykonawców, pochodzących z byłych polskich Kresów – a dzisiaj (po 1945 r.) terenów Litwy, Łotwy, Białorusi i Ukrainy, a więc obecnie z zagranicy – chociaż na pewno nie pochodzących z obczyzny, oraz piosenkarek i piosenkarzy polskich urodzonych za granicą – z dala od Polski, powspominajmy sobie podczas zbliżających się Świąt Bożego Narodzenia. Bowiem polskie obrzędy i zwyczaje okresu Bożego Narodzenia to nie tylko obrzędy ściśle religijne, chociaż te oczywiście dominują.

Stare powiedzenie mówi: „Na święty Szczepan (drugi dzień świąt), każdy sobie pan”. I rzeczywiście. Kolędnicy i nie tylko oni napełniali i może ciągle napełniają gwarem, śpiewem i muzyką wsie, miasteczka i przedmieścia większych miast. Ze świeckich elementów tych zabaw można wspomnieć chociażby to, że chłopcy w ten dzień wyśpiewywali dziewczętom tzw. pieśni zalecankowe, czyli miłosne. A miłość była i jest częstym elementem wielu piosenek. Także piosenek śpiewanych przez polskie piosenkarki i piosenkarzy.

Świat, a my wraz za nim gnamy naprzód w zawrotnym tempie. Dzisiejsze piosenki, chociaż niektóre z nich są równie przyjemne dla ucha, są jakże inne od tych z lat międzywojennych czy lat czterdziestych, pięćdziesiątych, sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku. Przypuszczam, że dla wielu z nas to piosenki naszej młodości.

Jako prezent pod choinkę prezentuję tutaj niektóre tytuły tych piosenek i ich wykonawców. Najpierw tych z Kresów, czyli z bliskiej zagranicy.

***

Z okresu międzywojennego i wojennego należy wspomnieć trzy piosenkarki: **Hankę Ordonównę** (1902-1950), **Martę Mirską** (1920-1991) i **Zofię Terne** (1909-1987). Pierwsze dwie co prawda urodziły się w Warszawie, ale ich życie związało się z Wilnem.

Hanka Ordonówna

(właściwie Maria Anna Tyszkiewicz, z domu Pietruszyńska) była gwiazdą warszawskiego kabaretu Qui pro Quo, gdzie pod kierunkiem Fryderyka Jarosy wykształciła swój niepowtarzalny styl aktorski. Sławę, nieprzemijającą do wybuchu wojny, dało jej wykonanie piosenki „Miłość ci wszystko wybaczy” (Henryk Wars, "Oldlen" - Julian Tuwim), którą pierwszy raz zaśpiewała w filmie "Szpieg w masce" z 1933 roku. Piosenka ta stała się jak gdyby jej wizytówką. Jest wykonywana przez różnych piosenkarzy po dziś dzień. Z innych jej licznych przebojów znana jest po dziś dzień także piosenka „Szczęście raz się uśmiecha” (Henryk Wars, Emanuel Schlechter). W 1931 roku Hanka Ordonówna wyszła za mąż za hrabiego Michała Tyszkiewicza (1903-1974), ziemianina, urzędnika MSZ, autora tekstów piosenek. Był on właścicielem majątku w Orynianach koło Wilna. Po włączeniu Wilna do Litwy w 1939 roku zamieszkali w Wilnie, biorąc udział w

polskim życiu kulturalno-towarzyskim; Ordonówna wykonywała swoje przeboje. W czerwcu 1940 roku Litwa została włączona do Związku Sowieckiego i Ordonówna wraz z mężem znaleźli się w szponach NKWD; ona została wywieziona do łagru w Uzbekistanie. Z sowieckiego domu niewoli wyszli wraz z Armią Polską gen. Władysława Andersa. W Uzbekistanie ciężko zachorowała, co skróciło jej życie.

Marta Mirska

była popularną piosenkarką w latach 40. i 50. XX w. Była pierwszą wykonawczynią m.in. przeboju „Pierwszy siwy włos” (1957), wykonywanego po dziś dzień i znanego przez to milionom Polaków w kraju i na emigracji. Swą karierą w zasadzie rozpoczęła w Wilnie podczas II wojny światowej.

Zofia Terne

była dzieckiem Kresów. Urodziła się 3 lutego 1909 roku w Równem na Wołyniu. Ukończyła Konserwatorium Lwowskie w klasie fortepianu i śpiewu i tak jak Ordonówna występowała w bardzo znanym warszawskim kabarecie Qui pro Quo, a później m.in. w „Cyruliku Warszawskim” 1935-39. Nazywana była *małym słowikiem Warszawy*. Do jej najbardziej znanych piosenek należały: „Coclico”, „Kiedy będziesz zakochany”, „Nikt tylko ty”, „Panna Marysia telefonistka”, „Pokoik na Hożej”, „Rebeka” i przede wszystkim „Kiedy znów zakwitną białe bzy” i „Mała kobietko czy wiesz...?” - śpiewane po dziś dzień oraz sentymentalna piosenka o Lwowie „Tyle jest miast”. 1940-41 występowała w zespole polskim we Lwowie, a następnie w teatrze 2 Korpusu Polskiego gen. W. Andersa. Od 1945 roku mieszkała w Londynie, śpiewając w zespołach teatralno-kabaretowych Mariana Hemara oraz współpracowała z sekcjami polskimi Radia BBC i Radia Wolna Europa. Pamiętam bardzo dobrze jej występy w radiu Wolna Europa w programach Mariana Hemara.

Okres powojenny przyniósł upowszechnienie piosenkarstwa na niespotykaną dotychczas skalę. Działo się to w ramach upowszechniania kultury – w tym kultury muzycznej, a pomogło w tym również powszechność radia w naszym życiu, a następnie (od końca lat 50.) telewizji.

***

Wśród popularnych piosenek i piosenkarzy tego okresu nie zabrakło Polaków pochodzących z Kresów i Polaków urodzonych na obczyźnie.

Z piosenek pochodzących z Kresów były to: Halina Kunicka, Helena Majdaniec, Joanna Rawik, Ada Rusowicz, Teresa Tutinas i Natasza Zylska; a z piosenkarzy: Janusz Gniatkowski, Edward Hulewicz, Zenon Jaruga, Stanisław Jopek, Jonasz Kofta, Janusz Laskowski, Kazimierz Łabudź, Tadeusz Miller, Czesław Juliusz Niemen, Marian Rentgen, Mieczysław Wojnicki, Adam Wysocki i Wiktor Zatwarski.

Jednak jeszcze w okresie międzywojennym lub wojennym rozpoczęli swą karierę jako piosenkarze Kazimierz Łabudź, Marian Rentgen, Mieczysław Wojnicki i Adam Wysocki.

Marian Rentgen

(1888-1940), urodzony w Bochni koło Lwowa, zadebiutował we lwowskim kabarecie „Ul” w 1912 roku, a od 1919 roku występował w kabaretach warszawskich, m.in. Miraż, Perskie Oko i w latach 1935-39 w Cyruliku Warszawskim. Ten bardzo popularny piosenkarz zginął w Katyniu w 1940 roku; był zmobilizowany do wojska w 1939 roku jako oficer farmaceuta (ukończył farmację na Uniwersytecie Lwowskim w 1913 r.).

Kazimierz Łabudź

(1909-2001), pochodzący z Dyneburga (dziś Łotwa) i Adam Wysocki (1907-1978), urodzony w Kopyczyńcach w woj. tarnopolskim (Galicja Wschodnia, dziś Ukraina) występowali przed wojną w słynnym warszawskim zespole rewelersów – Chórze Dana. Po wojnie Łabudź był członkiem zespołu 4 Asy, a następnie solistą Operetki Warszawskiej (1949-83). Natomiast Wysocki po opuszczeniu Chóru Dana w 1937 roku, rozpoczął karierę solową. Występował w teatrzykach rewiowych, m. in. w "Bandzie" oraz nagrywał płyty. Po wojnie do 1950 roku nagrywał płyty w wytwórni "Muza", występował solo oraz w Chórze Szacha. W latach 50. i 60. występował w programach estradowych Polskiego Radia, m. in. w „Podwieczorku przy mikrofonie”. W swoim repertuarze przedwojennym i powojennym miał dziesiątki popularnych piosenek, jak np. „Betty”, „Eurydyka”, „Fredzio”, „Gdy bałałajka gra”, „Karuzela”, „Nadejdzie dzień”, „Platynowe blondynki”, „Polka lwowska”, „Pani Kowalska”, „Raz koniaczek, raz buziaczek”, „Śpij moje serce”, „Tamara”, „Wielkie pranie”, „Caballero”, „Francois”, „Jest taki jeden skarb”, „Mazowieckie Noce”, „Twoja piosenka”, „Warszawa, ja i ty”.

Mieczysław Wojnicki

(1919-2007), rodem z Częstochowy, jako piosenkarz zadebiutował w Teatrze Polskim w Wilnie w 1944 roku. Unieśmiertelnił się w historii polskiej piosenki takimi przebojami z lat 60., jako pierwszy ich wykonawca, jak: „Kaczuszka i mak” (do której napisał słowa), „Jabłuszko pełne snu”, „Zakochani są wśród nas” czy „W małej kawiarce”. Kto z nas nie zna tych piosenek i sobie ich nie nuci?

Halina Kunicka (ur. 1938 we Lwowie), jedna z największych piosenkarek polskich lat 60. i 70. XX w. Piosenki pisali specjalnie dla niej m.in. Wojciech Młynarski, Agnieszka Osiecka i Ernest Bryll. Artystka sięga też po klasykę przedwojennego kabaretu i romanse rosyjskie. Jej dwanaście płyt, w tym trzy Złote, uzyskało łącznie ponad milion sprzedanych egzemplarzy. Spośród wielu jej przebojów nie sposób nie wymienić: „Czumbałajkę” „Lato, lato, lato czeka...”, „To były piękne dni”, „Upływa szybko życie”, „Moja piosenka”, „Niech no tylko zakwitną jabłonie” czy „Ballada o dobrej żonie” (wykonanie razem z mężem Lucjanem Kydryńskim”. Koncertowała w całej Polsce, a także dla emigrantów polskich w Europie, Izraelu, USA i Kanadzie i w Australii.

Z Wilna Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego i Józefa Piłsudskiego pochodziły dwie kolejne gwiazdy powojennej piosenki polskiej: Ada Rusowicz i Natasza Zylska.

Ada Rusowicz

(właśc. Adriana) Rusowicz (1944-1991), dała się poznać jako wokalistka zespołu Niebiesko-Czarni. W 1968 roku zdobyła tytuł najpopularniejszej wokalistki roku. Najbardziej znane jej przeboje to: „Masz u mnie plus” (w duecie ze swoim mężem Wojciechem Kordą), „Duży błąd”, „Czekam na miłość”, „Mogło być inaczej”, „Hej dziewczyno hej”, „Za daleko mieszkasz miły”, „Mój pierwszy walc”, „Nie pukaj do moich drzwi”, „Wczesny zmierzch nad Sanokiem”, „Po to przyszedłeś na świat”, „Gdzie niesiesz swe 20 lat”, „Fatamorgana”, „Musisz się zakochać” i „Świniorz”. Pamiętamy ją także z filmu „Mocne uderzenie” (1966).

Natasza Zylska

(1933-1995). Tę piosenkarkę pamiętają bardziej konserwatywni w upodobaniach melomani, a więc ci z lat 50. XX w. Wtedy to był zenit popularności tej piosenkarki, która śpiewała nam wtedy takie nieśmiertelne przeboje jak: „Kasztany”, „Mexicana”, „Czekolada”, „Baja Bongo” czy „Piotruś”. Często występowała z inną gwizdą polskiej piosenki, jednak odmiennej płci i nie rodem z Wilna, ale ze Lwowa – Januszem Gniatkowskim.

Dzieckiem Wołynia była wokalistka rockowa, nazywana „królową twista” Helena Majdaniec (ur. w 1941 r. w Mylsku, pow. Zdołbunów) i piosenkarka Teresa Tutinas (ur. 1943 r. w Zdołbunowie).

Helena Majdaniec

wylansowała takie znane po dziś dzień przeboje jak: „Rudy rydz”, „Jutro będzie dobry dzień”, „Czarny Ali-Baba”, „Happy end” czy „Zakochani są wśród nas”. Od 1968 roku była emigrantką, mieszkając na stałe we Francji. Pochowana została jednak w Szczecinie, dokąd wyjechała z rodzicami po wypędzeniu ich po wojnie z Wołynia i gdzie się wychowała i gdzie debiutowała w 1962 roku w klubie studenckim „Pinokio”. Jej imię nosi Teatr Letni w tym mieście.

Teresa Tutinas

debiutowała w teatryku studenckim „Kalambur” we Wrocławiu, gdzie powstały pierwsze piosenki pisane specjalnie dla niej, z myślą o jej specyficznych walorach głosowych (silna, szeroka skala głosowa). Jej największa popularność przypadła na lata 60. i 70. XX wieku (poza krajem występy za granicą). Na kolejnych Krajowych Festiwalach Piosenki Polskiej w Opolu zdobyła główne nagrody za piosenki „Na całych jeziorach ty” oraz „Gorzko mi”. Jednak jej największymi przebojami były piosenki: "Jutro Warszawa" (z filmu "Paryż - Warszawa bez wizy"), "Gorzko mi", "Na deszczowe dni" i "Na całych jeziorach ty". Również i ona wyemigrowała z kraju - do Szwecji w 1981 roku, gdzie ciągle mieszka. Dla tamtejszych Polaków śpiewa w Domu Polskim i w Konsulacie RP w Sztokholmie.

Z piosenkarzy ze Lwowa pochodzili lub pochodzą: Janusz Gniatkowski (ur. 1928), Stanisław Jopek (1935-2006), Tadeusz Miller (1915-1947) i Wiktor Zatwarski (ur. 1935).

Janusz Gniatkowski

Mój najbardziej ulubiony polski piosenkarz - Janusz Gniatkowski w dzieciństwie należał do chóru kościelnego w swoim rodzinnym mieście. Wyrzucony ze Lwowa, zamieszkał z rodzicami w Katowicach. Był, obok Mieczysława Fogga, najpopularniejszym piosenkarzem lat 50. i pierwszej połowy lat 60. XX wieku. Bywał nazywany polskim Bingiem Crosbym. No bo też cudownie śpiewał. I to nie tylko na licznych koncertach w kraju i przed mikrofonem radiowym, ale także Polakom w USA, Kanadzie i w mojej Australii. Gniatkowski wylansował w połowie i drugiej połowie lat 50. tak cudownie melodyjne i niezapomniane przeboje jak: „Apassionata”, „Arrivederci Roma”, „Błękitny mały kwiat”, „Bolero”, „Dwie paczki papierosów”, „Gelsomina”, „Kobieta i mężczyzna” (duet z Nataszą Zylską), „Most na rzece Kwai”, „Pieśń miłości”, „Piosenka kubańska”, „Pozory mylą”, „Spokojnej nocy”, „Tylko serce nie usnie”, „Indonezja”, „Mexicana”, „Bella Bella Donna” (duet z Janem Dankiem), „Vaya con Dios” (duet z Janem Dankiem), „Volare”, „Wrocławskie gwiazdy”, „Za kilka lat” czy „Zimowa piosenka”. Popularność i pamięć o nim jest tak wielka wśród polskich melomanów, że we wrześniu 2007 roku odbył się I Festiwal Piosenek Janusza Gniatkowskiego, a we wrześniu 2008 roku drugi taki festiwal, w których również sam artysta brał udział, ku wielkiej uciechu widzów. Wcześniej, bo w 2004 roku w Filharmonii Częstochowskiej obchodzono 50-lecie jego działalności artystycznej; koncert transmitowała TVP. Natomiast w czerwcu 2008 roku odbył się uroczysty koncert z okazji 80. urodzin Janusza Gniatkowskiego, z występem samego Jubilata, który zaśpiewał m.in. najsłynniejszy swój utwór w rytmie beguine „Apassionata”.

Tak „Apassionata” w wykonaniu Gniatkowskiego to rarytas dla ucha. Pamiętam moje pierwsze z nią spotkanie. W 1957 roku pojechałem na wakacje do wujostwa w Karpaczu. Mieli oni tylko co kupiony adapter i trochę płyt gramofonowych – po jednej piosence na stronie, jak to wówczas było. Na trzech płytach były piosenki: „Apassionata” i „Arrivederci Roma”, „Piosenka kubańska” i „Indonezja” oraz „Bella Bella Donna” i „Vaya con Dios”. Kiedy siedziałem sam w domu (ciocia i wujek pracowali, a ja nie byłem na żadnej wycieczce) bez przerwy słuchałem tych piosenek,

których nauczyłem się na pamięć. Prawie zaraz po przyjeździe do Australii w 1964 roku w polskim sklepie Contal Co. w Melbourne kupiłem sobie płyty z tymi piosenkami, wyprodukowane przez polską firmę Carinia Records w Sydney. Mam je po dziś dzień i często je słucham. Zaraził się nimi również mój syn, szczególnie właśnie „Apassionatą”.

Stanisław Jopek

jako tenor, w 1952 roku został wybrany spośród kilku tysięcy kandydatów do Państwowego Zespołu Ludowego Pieśni i Tańca „Mazowsze”, gdzie po nauce w 1956 roku rozpoczął pracę artystyczną jako śpiewak-solista. W „Mazowszu” występował ponad 40 lat, wykonując nie tylko piosenki ludowe, ale też pieśni Chopina i Moniuszki i polskie kolędy. Największą popularność w kraju i podczas licznych występów za granicą przyniosła mu właśnie w jego wykonaniu pieśń „Furman”. Pamiętam jak wielkie brawa otrzymał na występie „Mazowsza” w Melbourne w 1967 roku. Stanisław Jopek był ojcem bardzo znanej polskiej piosenkarki Anny Marii Jopek.

Tadeusz Miller

kariere artystyczną rozpoczął zaraz po wojnie jako solista rozgłośni szczecińskiej Polskiego Radia. Stylem i barwą głosu przypominał Mieczysława Fogga, co już samo w sobie sprawiało, że stał się bardzo popularnym piosenkarzem; śpiewał również piosenki z jego repertuaru, jak np. „Jesień” czy „Zapomniana piosenka”. W swej krótkiej karierze (zm. w 1947) zdążył nagrać dla Poznańskiej Fabryki Płyt Gramofonowych „Mewa” ok. 60 popularnych piosenek. Tak popularnych (m.in. przeboje: „Pieśń o matce”, „Bluzeczka zamszowa”, „Bajeczki śpią”, „Zapomniana piosenka”, „Mały biały domek”, „Zielony kapelusik”, „Portowe światła”, „Czy pamiętasz tę noc w Zakopanem”, „Jesień”, „Tango Notturmo” czy „Śpij syneczku”) i tak ładnie śpiewanych, że później wiele nagrań Millera przekopowano na płyty „Polskich Nagrań” i szły one w całą Polskę.

Wiktor Zatwarski

to piosenkarz i aktor filmowy. Jako piosenkarz odniósł sukces na Festiwalu Piosenki Żołnierskiej w Kołobrzegu w 1969 roku, otrzymując nagrodę Brązowego Pierścienia za wykonanie piosenki „Jak na lato”. Jeszcze w tym samym roku na VII Krajowym Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu dostał wyróżnienie za piosenkę „Srebrne wesele”. W latach 1969-1977 występował, poza festiwalami w Kołobrzegu i Opolu, także na festiwalach piosenki w Zielonej Górze i Sopocie.

Zenon Jaruga

Z Wilna pochodził Zenon Jaruga (1912-2004), który po przymusowym opuszczeniu swego rodzinnego miasta w 1945 roku zamieszkał w Toruniu, gdzie pracował do 1977 roku jako spiker, a później reżyser w Toruńsko-Bydgoskiej (później Bydgoskiej) Rozgłośni Radiowej. Jako piosenkarz związał się z poznańskim zespołem „rewellersów” Cztery Asy, był wraz z Mieczysławem Wojnickim i Zygmuntem Radwanem członkiem „Trio Rewelersów Jarugi” oraz nawiązał współpracę z Fabryką Płyt Gramofonowych "Mewa" Mieczysława Wejmana w Poznaniu, wykonując dla niej modne przeboje oraz piosenki przedwojenne, jak np. „Niebieskie oczy” czy „Przebrzmiała pieśń”. W jego repertuarze solowym były takie przeboje i piosenki jak: „A ja mam tylko ciebie”, „Biała orchidea”, „Ameryka”, „Argentyna”, „Błękitne bolero”, „Czarnoksiężnik”, „Za oknem śnieg”, „Powiedz mi mój księżycu”, „Razem w świat”, „Walc hawajski”, lwowska „Zaczarowana gitara”, „Los”, „Domek z kart”, „Piosenkę znam tylko jedną” czy „Piosenka o szczęściu”. W ogłoszonym w latach 80. przez radiową "Trójkę" plebiscycie na przebój czterdziestolatków Jurga zajął pierwsze miejsce z piosenką "Czarnoksiężnik".

Na Grodzieńszczyźnie (dziś Białoruś) urodziły się dwie wielkie indywidualności polskiej sceny estradowej – piosenkarze Janusz Laskowski i gwiazdor nad gwiazdoramii Czesław Niemen.

Czesław Juliusz Niemen

właśc. Czesław Juliusz Wydrzycki (ur. w 1939 w Starych Wasiliszkach koło Grodna) był nie tylko wielkim piosenkarzem, ale również kompozytorem i multiinstrumentalistą. Obdarzony był głosem o szerokich możliwościach, zarówno jeśli chodzi o skalę, jak i możliwości intonacyjne i brzmieniowe. Uważany za jedną z największych indywidualności polskiej sceny rockowej, zawsze był w awangardzie docierających do Polski kolejnych stylów muzycznych, jednocześnie tworząc swoją własną, całkowicie autonomiczną muzykę. Do Polski przybył dopiero w 1958 roku, podczas drugiego wysiedlania Polaków z Kresów w latach 1957-58, zamieszkując w Gdańsku. Pseudonim „Niemen”, a potem jako urzędowe nazwisko miało mu przypominać kraj lat dziecińczych spędzonych nad Niemnem. W Gdańsku zadebiutował w klubie studenckim Żak. W 1963 roku wystąpił na pierwszym Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu. A chociaż nie zdobył wówczas żadnej nagrody jego piosenka „Wiem że nie wrócisz” i wkrótce potem kolejnej jego piosence „Czy mnie jeszcze pamiętasz” stał się bardzo popularny w całej Polsce. Wkrótce tę popularność powiększył dynamiczny utwór „Czy wiesz?” i sentymentalna ballada „Pod papugami”, popularna po dziś dzień. Jego piosenka „Dziwny jest ten świat” stała się najbardziej znany z polskich protest-songów lat 60; również i ona jest popularna po dziś dzień. W 1975 roku nagrał całkowicie elektroniczny album Katharsis, stawiający go w jednym rzędzie z takimi awangardowymi muzykami i grupami jak Tangerine Dream, Klaus Schulze i Vangelis. Jego twórczość stała się znana również na Zachodzie, szczególnie w krajach anglosaskich. – W Polsce jego gwiazda nadal świeci i będzie świecić długo jasnym blaskiem. Od 2004 roku imię Czesława Niemena nosi Promenada w Częstochowie i ronda w Bielsku-Białej i Sopocie. W maju 2008 roku Publiczne Gimnazjum nr 2 w Strzelcach Opolskich otrzymało imię Czesława Niemena; podczas tej uroczystości z udziałem jego żony - Małgorzaty Niemen – odsłonięto również pomnik piosenkarza.

Janusz Laskowski

właśc. Jan Adam Laskowski, (ur. w 1946 w Pożarkach, pow. Wołkowysk), który swoją karierę piosenkarską rozpoczął w latach 60., zdobył popularność wieloma piosenkami, jak np. „Beata z Albatrosa”, „Żółty jesienny liść”, „Na opolskim rynku”, „Wszystko chłopcy jest O’K”, „Śnił mi się rodzinny dom” i „Świat nie wierzy łzom”. Jednak najpopularniejszą piosenką po dziś dzień są „Kolorowe jarmarki”, za którą otrzymał Nagrodę Dziennikarzy i Nagrodę Publiczności na Festiwalu Polskiej Piosenki w Opolu 1977 roku. Często puszcza ją w eter polski program państwowego radia etnicznego SBS w Australii. Piosenki te zajmowały wysokie pozycje na radiowych i telewizyjnych listach przebojów. Otrzymał również Złotą i Platynową płytę. Laskowski wielokrotnie koncertował dla Polonii w Europie, a także w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie i Australii.

Także i Wołyń (dziś Ukraina) nie poskąpił nam znanych polskich piosenkarzy. W krainie tej urodzili się Edward Hulewicz i Jonasz Kofta.

Edward Hulewicz

(ur. 1937 w Bereźnie, pow. Kostopol) to piosenkarz estradowy, ale także kompozytor, autor tekstów, dziennikarz muzyczny i założyciel w 1965 roku znanego zespołu Tarpany (w którym śpiewały m.in. Halina Frąckowiak i Halina Żytkowiak). Jako piosenkarz zadebiutował w latach 60. XX w. Tam wylansował swój przebój „Siała baba mak”. Piosenka ta kilkakrotnie zwyciężyła w popularnej audycji Telewizyjna Giełda Piosenki. Z kolei w zespole Heliosi wylansował przeboje „Obietnice”, „Zaczekaj aż opadnie mgła” i „Dwa złote warkocze”. Na fali popularności zespołu „Tarpany” Hulewicz prowadził własną audycję w Polskim Radiu oraz występował w licznych programach polskiej telewizji. W 1971 roku rozpoczął karierę solową. Piosenki pisali dla niego m.in. Katarzyna Gartner, Jarosław Kukulski, Jan Pietrzak i Ernest Bryll. Dokonał szeregu nagrań płytowych, z których część stała się przebojami. Z Katarzyna Gartner nagrał na jej płycie „Na szkle

malowane” utwór „Hej baby baby” (tekst Ernest Bryll); z Antonim Kopfem „Nie sądz mnie”; z Ryszardem Poźniakiem „Żona Padrona Blues”, „Odwieczny znicz”, „Powróź mi”, „Dzięki tobie”; z Jarosławem Kukulskim „Za zdrowie pań”; z Adamem Skorupką „Serdeczne życzenia”, „Za to wszystko co przed nami”, „Klucze szczęścia”; z Edmundem Bergiem „Ty potrafisz”, „Zgubiłem się po drodze”, „Znów ryzyka brak”, „Ludzie są...”. Poza tym wspólnie z Jarosławem Kukulskim przez kilka lat objeżdżał Polskę z koncertami (z udziałem Anny Jantar). Koncertował także dla Polonii w USA i Kanadzie.

Jonasz Kofta

właśc. Janusz Kofta (ur. 1942 w Mizocz, pow. Zdołbunów – zm. 1988) to kolejna wybitna postać polskiej sceny kabaretowej i poetyckiej: poeta, dramaturg, satyryk i także piosenkarz. Swoją życiową sukces rozpoczął w warszawskim klubie Hybrydy – w jego kabarecie i teatrze. Potem współpracował z Teatrem Syrena i kabaretem „Pod Egidą”, m.in. ze Stefanem Friedmannem (cykle „Dialog na cztery nogi” i „Fachowcy”) i Janem Pietrzakiem („Duety liryczno-prozaiczne”), z pismami „Szpilki”, „Radar”, „Płomyk” i „Polityka” oraz od 1964 roku z Polskim Radiem (Program III). Spod jego pióra wyszły teksty popularnych przebojów: „Wakacje z blondynką”, „Radość o poranku”, „Jej portret”, „Pamiętajcie o ogrodach”, „Taką cię wymyśliłem”, „Popołudnie” czy „Szary poemat” i sam był wykonawcą wielu popularnych przebojów. W polskiej Australii najbardziej znana jest piosenka „Pamiętajcie o ogrodach”. Obok Jeremiego Przybory, Agnieszki Osieckiej i Wojciecha Młynarskiego był jednym z najwybitniejszych i najważniejszych twórców kultywujących formę piosenki poetyckiej.

***

Mało kto z Polaków – tak w Kraju jak i na emigracji – wie jak dużą rolę w życiu Polski i narodu polskiego odegrali i odgrywają Polacy urodzeni na obczyźnie, którzy następnie mieszkali lub mieszkają i działali lub działają w Polsce. Ten temat – rola emigrantów w życiu Polski i narodu polskiego – domaga się osobnej książki. Tutaj pragnę pokazać Polaków urodzonych za granicą, którzy jako piosenkarze odegrali czy odgrywają znaczną rolę w historii polskiej piosenki. Do osób tych należeli lub nadal należą spośród kobiet: Ewa Farna, Fryderyka Elkana, Anna German, Wiera Gran, Ludmiła Jakubczak, Krystyna Konarska, Stenia Kozłowska, Halina Młynkowa, Violetta "Fiolka" Najdenowicz, Zula Pogorzelska, Joanna Rawik, Violetta Villas; a spośród mężczyzn Przemysław Branny i Rene Glaneau.

Z Zaolzia (dziś Czechy), a więc z zagranicy, ale nie z obczyzny!, pochodzą dwie polskie współczesne piosenkarki: Ewa Farna (ur. 1993 w Trzyńcu) i Halina Młynkowa (ur. 1977 w Nawsiu) oraz pieśniarz Przemysław Branny (ur. 1970 w Czeskim Cieszynie).

Ewa Farna

jest polską i czeską piosenkarką pop-rockową, gdyż śpiewa po polsku i po czesku. W Czechach jest dość popularna; wydała dwie platynowe płyty. „Mels me vubec rad” (2006) i „Ticho” (2007). Zwycięzcy jednej z edycji programu TVP 2 *Szansa na sukces*. Zajął trzecie miejsce w plebiscycie magazynu POPCORN, oraz trzecie miejsce za piosenkę „Tam gdzie nie ma dróg”. W listopadzie 2007 roku wydała w Polsce swój pierwszy polski album „Sam na sam” (Universal Poland). Konsul Generalny RP w Ostrawie przyznał jej Srebrne Spinki za „dokonania na polu muzycznym oraz promocję mniejszości polskiej na Zaolziu i poza jego granicami”.

Halina Młynkowa

obecnie Nowicka, jest córką polskiego działacza społecznego na Zaolziu, m.in. prezesa naczelnej polskiej organizacji na Zaolziu – Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego. Studiowała etnologię na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Już jako uczennica liceum w Czeskim Cieszynie występowała w polskim Zespole Pieśni i Tańca "Olza", a w latach 1995-1997 prowadziła polską imprezę folklorystyczną Gorolskie Święto, organizowaną w Jabłonkowie (Zaolzie). 1999-2003 była wokalistką zespołu Brathanki, zdobywając z nim sporą popularność dzięki piosence „Czerwone korale”. Z zespołem tym nagrała dwie płyty: „Ano” i „Patataj”. W 2003 roku nagrała piosenkę „To były piękne dni” z repertuaru Haliny Kunickiej, która znalazła się na płycie „Ladies”. W 2007 roku występowała w VI edycji *Tańca z gwiazdami* TVP. W 2003 roku poślubiła Łukasza Nowickiego, syna znanego aktora polskiego Jana Nowickiego.

Przemysław Branny

jest znany jako aktor (absolwent Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej im. Ludwika Solskiego w Krakowie) i pieśniarz. Będąc uczniem szkoły polskiej w Czeskim Cieszynie zagrał kilka głównych ról w Scenie Polskiej tamtejszego teatru. Mieszka w Polsce, a jako śpiewak występował w Kabarecie Olgi Lipińskiej i teatrze TV, śpiewając takie piosenki jak: „Spotkania z Balladą”, „Niech no tylko zakwitną jabłonie”, „Co nam w duszy gra”, „Gale galicyjskie”, „Śmiech o wolności”, „Towarzystwo Pana Brzechwy”, „Statek szalony, czyli płyniemy...”. Od 1992 roku współpracuje z kabaretem Loch Camelot i jest jednym z głównych śpiewaków w koncercie piosenek żydowskich zatytułowanych Pieśń o Złotej Krainie. Występuje w całej Polsce również z własnym programem lub jako solista w dużych koncertach estradowych. W 1997 roku nagrał pierwszą solową płytę pt.: „Ze ty, ze ja je t'aime”. W 2007 roku wystąpił w Oratorium Leśniowskim „Siedem Pieśni Marii”, a w 2008 roku wystąpił w koncercie „Wiał wiatr” podczas Nocy Cracovia Sacra (wspólnie z Jerym Trelą, Lidią Jazgar i zespołem Galicja). W 1983 roku otrzymał II Nagrodę Publiczności na Przeglądzie Piosenki Aktorskiej we Wrocławiu, a w 1994 roku I Nagrodę (wspólnie z Katarzyną Jamróz) na Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu.

Z Ukrainy, tej spoza kresowej, pochodziła głośna piosenkarka, a także aktorka filmowa, teatralna i tancerka kabaretowa okresu międzywojennego **Zula Pogorzelska** (ur. 1896 lub 1898 w Eupatorii na Krymie, zm. 1936 w Wilnie) oraz pochodzi **Joanna Rawik** (ur. 1934 w Czerniowcach na Bukowinie, która do 1945 r. należała do Rumunii).

Zula Pogorzelska

właśc. Zofia Pogorzelska, w latach 1915-17 śpiewała w chórze kościoła polskiego w Zielonym Gaju koło Charkowa i brała udział w polskich przedstawieniach amatorskich. Miała wspaniałą budowę ciała (pisano, że miała „najpiękniejsze nogi w Warszawie”) i wyposażona była dodatkowo wyjątkowym wprost sexappealem, no i miała ładny głos. Słynęła z dowcipu i szelmowskiego wdzięku, stąd często była zwaną „polską Mistinguett”. Po przyjeździe do Warszawy w 1919 roku zadebiutowała w teatrze Bagatela, a potem była pierwszoplanową gwiazdą kabaretów : Qui Pro Quo, Cyganeria, Perskie Oko i Morskie Oko i teatru Banda oraz aktorką filmową („Gorączka złotego”, „Niebezpieczny romans”, „Bezimienni bohaterowie”, „Ułani, ułani chłopcy malowani”, „Sto metrów miłości”, „Romeo i Julcia”, „Zabawka”, „Dwanaście krzesel”, „Kocha, lubi, szanuje”). Początkowo śpiewała pięknym sopranem, a po operacji gardła głosem niskim, lekko schrypniętym, co wykorzystała do stworzenia własnego stylu, lubianego przez słuchaczy. Śpiewała piosenki charakterystyczne, komiczne i sentymtalne, którymi potrafiła wzruszyć widownię. Do najpopularniejszych jej piosenek, wykonywanych po dziś dzień przez wielu piosenkarzy, należały: „Mały Gigolo”, „Czy pani mieszka sama”, „Ja się boję sama spać”, „Cała przyjemność po mojej stronie”. Często występowała w dueach, m.in. z takimi asami estrady jak Eugeniusz Bodo i Ludwik Sempoliński.

Joanna Rawik

właściwie Joanna Gronkowska to nie tylko piosenkarka, ale także dobra aktorka i dziennikarka. Kiedy przyjechała do Polski w 1947 roku w wieku 13 lat nie znała języka polskiego (matka była Rumunką). Szybko się go nauczyła i marzeniem jej było zostać dziennikarką i aktorką (ukończyła Studium Teatralne w Kielcach), a jej debiut teatralny miał miejsce w Teatrze Ziemi Łódzkiej. Wcześniej debiutowała jako piosenkarka, bo w połowie lat 50. we wrocławskim kabarecie Kaczka. Potem śpiewała z zespołem jazzu tradycyjnego Siedem Czarcich Łap (I miejsce na konkursie muzycznym w Lublinie), współpracowała z krakowskim klubem Pod Jaszczurami, kabaretem Kundel i z wieloma zespołami. Nagrywała płyty, występowała w radiu i telewizji oraz filmach telewizyjnych („Strachy” i „Żelazna obroża”). Cieszyła się znaczną popularnością od końca lat 60. XX wieku. Zdobywała nagrody na Festiwalach Piosenki Polskiej w Opolu (1966, 1967, 1969, 1970). Najważniejsze piosenki z jej repertuaru to: „Nie chodź tą ulicą”, „Mamy za mało siebie dla siebie”, „Nie z każdej mąki będzie chleb”, „Niczym się nie różnimy”, „Po co nam to było”, „Romantyczność” (znana także jako „Kocham świat”). Koncertowała w kraju i za granicą, m.in. w Czechosłowacji, Finlandii, Francji (śpiewała po francusku), Jugosławii, na Węgrzech, w Australii (dla Polaków). Śpiewała niskim, charakterystycznym głosem. We Francji, po występach w Paryżu i Lyonie, nazwano ją *Juliette Greco nad Wisły*. Wydała kilka książek biograficznych i wspomnienia „Nasza Europa” (2006) oraz wykladała historię piosenki francuskiej w Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku. Jej mężem był pochodzący z Wilna Marek Petruszewicz (1934-1992), pierwszy polski rekordzista świata w pływaniu na 100 m w stylu klasycznym w 1953 i 1954, srebrny medalista w Mistrzostw Europy w Turynie w 1954, olimpijczyk z Helsinek 1952. – Pamiętam naszą dłuższą i ciekawą dla mnie rozmowę o Polakach na Bukowinie podczas jej pobytu w Australii.

Z Rosji pochodziła wielka **Wiera Gran** (1916-2007) i pochodzi **Fryderyka Elkana** (ur. 1942 w Arcyńsku).

Wiera Gran

właśc. Weronika Grynberg, była pochodzenia żydowskiego. Po rewolucji bolszewickiej rodzice jej wraz z nią uciekli z Rosji do Polski. Została piosenkarką – i to bardzo znaną przez przypadek. Pewnego styczniowego dnia Roku Pańskiego 1934 Wiera Gran, która miała dobry głos, zaczęła śpiewać przed znanym i eleganckim warszawskim nocnym lokalem Paradiso na Nowym Świecie. Zwróciła na siebie uwagę muzyków tam występujących i niebawem została główną atrakcją Paradiso. Oficjalną karierę rozpoczęła 1 lutego 1934 roku piosenką „Tango brazylijskie”. Śpiewała piosenki komponowane głównie przez Stanisława Fereszko. Od 1938 roku występowała w nowopowstałej Cafe Vogue w domu Palladium przy ul. Złotej. Jednocześnie Gran występowała gościnnie na koncertach w Krakowie, Łodzi, Lwowie, Brześciu nad Bugiem, Bydgoszczy i Gdyni. Nagrywała płyty ze swoimi piosenkami. Jej najbardziej znanymi piosenkami były: „List” (muz. Eddy Courts), „Wir tańca nas porwał”, „Gdy odejdziesz”, „Trzy listy”, „Fernando”, „Ciemna dziś noc”, „Varsovie de mon enfance”, „Ma Patrie”, „Mazowiecki wiatr”. Stała się jedną z najbardziej znanych piosenkarek polskich. Marian Fuks tak scharakteryzował jej śpiew: „Fascynowała słuchaczy pięknym niskim, aksamitnym głosem, prostotą interpretacji, naturalnym sposobem bycia, bezpretensjonalnością... Reprezentowała własny styl wykonawstwa. Kiedy porównuję ją ze współczesnymi gwiazdami estrady, sądzę, że była chyba najbliższa Ewie Demarczyk” (*Z diariusza muzycznego*, t. 1-2 Warszawa 1977-1981). Po kampanii wrześniowej 1939 znalazła się w okupowanym przez Związek Sowiecki Lwowie. Jednak w 1940 roku udało jej się wrócić do Warszawy. Niemcy zamknęli ją w getcie, skąd wyszła 2 sierpnia 1942 roku przez gmach sądów przy pomocy męża, lekarza Ubezpieczalni Społecznej, Kazimierza Jezierskiego. Ukrywała się z pomocą Polaków. Po wojnie występowała przed mikrofonami Polskiego Radia z orkiestrą Stefana Rachonia. W 1947 roku występowała razem z Mieczysławem Foggiem, potem w kabarecie Kukułka i ponownie z orkiestrą Stefana Rachonia. W 1950 roku wyjechała do Izraela, by w 1952 roku przenieść się na stałe do Francji, śpiewając m.in. w teatrze Alhambra Maurice Chevaliera, koncertując w wielu krajach i występując w polskiej sekcji radia francuskiego. Występowała

gościnnie również w teatrze polskim Mariana Hemara i Feliksa Konarskiego (Refren) w Londynie oraz nagrała piosenki dla polskiej sekcji Radia Wolna Europa (Monachium). W 1965 roku Wiera Gran przyjechała na 3 miesiące do Polski, koncertując i występując w Teatryku na pięterku oraz biorąc udział w programie sylwestrowym Telewizji Polskiej; dla Polskich Nagrań nagrała płytę długogrającą z zespołem Jerzego Abratowskiego. W 2008 roku Polskie Nagrania wydały płytę *Legendarna Wiera Gran* z nagraniami jej piosenek. W 2006 roku z okazji III Ogólnopolskiego Festiwalu Piosenki Retro minister kultury i dziedzictwa narodowego Kazimierz Michał Ujazdowski przyznał *Pani Wierze Gran, Nestorce Polskiej Piosenki, Dyplom Honorowy za całokształt działalności artystycznej związanej z twórczością i popularyzacją okresu dwudziestolecia międzywojennego*. W tymże samym roku otrzymała również Honorowe Wyróżnienie *Złoty liść retro* Mieczysława Fogga. Umarła zapomniana w polskim Domu Świętego Kazimierza w Paryżu.

Fryderyka Elkana

właśc. Fryderyka Judkowska, piosenkarka i wokalistka jazzowa działająca w Polsce i we Francji, ukończyła warszawską Średnią Szkołę Muzyczną w klasie śpiewu. Jako piosenkarka zadebiutowała w 1961 roku w kabarecie warszawskiego klubu studenckiego Stodoła. W tymże roku wystąpiła na Festiwalu Kabaretów Studenckich w Częstochowie, zdobywając I nagrodę. Potem zdobyła popularność i uznanie jurorów na festiwalach piosenek w Opolu (w 1963 r. wyróżniona za piosenkę „Czarna Mańka”, a w 1964 r. za piosenkę „Znad białych wydm”) i Sopocie. W 1964 roku wyjechała do Francji, gdzie występowała w paryskiej Olympii oraz nagrała płytę w języku francuskim; koncertowała w wielu krajach. Jako wokalistka jazzowa występowała razem z Januszem Zabiegińskim i Urszulą Dudziak oraz z zespołami Zbigniewa Namysłowskiego, Włodzimierza Nahornego i Andrzeja Kurylewicza. W 1969 roku wyemigrowała do Szwecji. Polskę odwiedziła w 2002 roku.

Violetta "Fiolka" Najdenowicz

W Bułgarii urodziła się Violetta "Fiolka" Najdenowicz (ur. 1963 w Sofii). Jej matką była Polka, a ojcem Bułgar. Dzieciństwo spędziła w Bułgarii. Kiedy przyjechała do Polski w 1974 roku, czyli w wieku 11 lat, bardzo słabo mówiła po polsku. Dziś nie tylko mówi dobrze po polsku, ale i śpiewa; śpiewa także po bułgarsku. Wśród wokalistek pop wyróżnia się bardzo oryginalną barwą głosu, a także skalą i techniką. Zadebiutowała w 1985 roku z zespołem Voo Voo śpiewając z nimi utwór „Zatoka spokojnych głów”; z tym zespołem koncertowała po Związku Sowieckim i do Szwecji. W 1988 roku wraz ze Sławomirem Starostą założyła zespół Balkan Electrique, grający elektroniczny pop z elementami folkloru bułgarskiego; debiut zespołu odbył się w Niemczech. Potem współpracowała z innymi zespołami: Army Of Lovers ze Szwecji, Tubylcy Betonu, Closterkeller i Wilki. W 1999 roku nagrała piosenkę "Fiolkah" do filmu „Operacja Koza”, w 2001 roku ukazał się jej pierwszy album solowy Fiolka, a później kilka singletów.

Krystyna Konarska

pochodzi z Niemiec (ur. 1941 w Berlinie), znana z takich przebojów jak „Jesienny pan” (1963) czy „Doliny w kwiatach”. Wystąpiła w filmach „Pingwin” (1964), grając jedną z głównych ról, a w filmie „Święta wojna” (1965) zaśpiewała piosenkę. W 1967 roku wyjechała z Polski, osiedlając się w Paryżu, gdzie występowała w ekskluzywnych klubach nocnych. W następnym roku (1968) na VI KFPP w Opolu zdobyła Nagrodę Komitetu Radia i TV za wykonanie piosenki „Jak cię miły zatrzymać”. Obecnie mieszka w Australii, ale nie słyszałem, żeby się udzielała jako piosenkarka.

We Francji urodzili się: Stenia Kozłowska (ur. 1936 w Rouvroy) i René Glaneau (1928 Hornaing – 1997 Warszawa).

Stenia Kozłowska

mieszkała we Francji do 1954 roku. Kiedy przyjechała do Polski jej język polski był wyjątkowo ubogi. Po ukończeniu średniej szkoły muzycznej oraz Studia Piosenkarskiego PAGARTu w Warszawie zadebiutowała w Polskim Radiu, w audycji Podwieczorek przy mikrofonie. Początkowo śpiewała wyłącznie w języku francuskim, potem coraz częściej po polsku. W 1969 zdobyła na Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu Złoty Mikrofon (nagrodę amerykańską). Wylansowała takie przeboje jak: „Czy to walc”, „Daj mi świat”, „Przypomnij mi”, „Erotyk op.1”, „Zorba”, „Będę czekać”. W latach 1968, 1970, 1972 i 1974 wydała albumy studyjne oraz kilka czwórek. Koncertowała w wielu krajach, m.in. w Australii w 1975 roku oraz w USA, Norwegii, Szwecji, Holandii, NRD, Czechosłowacji, Rumunii i ZSRR. W połowie lat 80. XX wieku wycofała się z estrady.

René Glaneau

właściwie Roman Środa, do Polski przyjechał razem z rodzicami w 1947 roku i już tego roku występował w Karpaczu w kapeli brata, Józefa. Na dużej scenie zadebiutował w orkiestrze Zygmunta Krasińskiego – w programach „Melodia i Rytm” i „Melodie świata” (luty 1954-sierpień 1955). Potem występował w orkiestrze Ryszarda Damrosza „Błękitny Jazz” (luty-sierpień 1956), Zespole Jazzowym Zygmunta Wicharego (1956-60) i Zespole Gitar Hawajskich Jana Ławrusiewicza (1968) i miał trzy programy w telewizji łódzkiej. W latach późniejszych występował w różnych zespołach krajowych i zagranicznych. W okresie stalinowskim był jedynym odtwórcą i popularyzatorem piosenki francuskiej w Polsce. Z biegiem lat śpiewał coraz więcej piosenek polskich, równie z dużym powodzeniem. Jego przeboje to: „Martwe liście”, „Pszczółka i motylek”, „Ostatni walc”, „Desafinado”, „Merci chérie”, „Bambino”, „Skandal w rodzinie”. Nagrał 14 płyt w Polsce, 11 w Czechosłowacji i 1 w Rumunii; w USA ukazało się jedno nagranie pirackie z jego piosenkami. Koncertował w Czechosłowacji, Finlandii, Rumunii, ZSRR, Niemczech Wschodnich i na Węgrzech.

Violetta Villas

W Belgii urodziła się i spędziła dzieciństwo bardzo znana i popularna piosenkarka (a także aktorka i kompozytorka) Violetta Villas, właśc. Czesława Cieślak (ur. 1938 w Liege), której głos to sopran koloraturowy o rozszerzonej skali, obejmującej 4 oktawy. Do Polski przyjechała wraz z rodzicami i rodzeństwem w 1946 roku. Mieszkali w Lewinie Kłodzkim na Dolnym Śląsku. Tam nauczyła się dobrze mówić i śpiewać po polsku. Swoją śpiew wykszoliła w szkole muzycznej w Szczecinie, we Wrocławiu i Warszawie (u prof. E. Klopek-Falkowskiej). Warunki głosowe predestynowały ją na śpiewaczkę operową – i to zapewne wielkiej klasy, jednak Villas wybrała występy estradowe, chociaż w dalszej karierze często wykonywała arie operowe i operetki. Wiosną 1961 roku Villas zadebiutowała w radiu, dokonując jednocześnie pierwszych nagrań radiowych. Jej piosenka „Dla Ciebie miły” zwyciężyła bezapelacyjnie w plebiscycie „Expressu Wieczornego” na najlepszy polski szlagier. Po tej piosence została okrzyknięta przez opinię publiczną „tą, co śpiewa wysoko i nisko”. Sukces ten zapewnił jej udział w Międzynarodowym Festiwalu Piosenki w Sopocie w 1961 roku; wystąpiła tam również następnego roku. W 1965 roku na III Festiwalu Piosenki w Rennes we Francji zdobyła Grand Prix. Uczestniczyła następnie w radiowych koncertach o międzynarodowej obsadzie m.in. w Szwajcarii i Republice Federalnej Niemiec. W lipcu 1966 roku, na osobistą prośbę szefa paryskiej Olympii Brunona Cocquatrixa, znalazła się w gronie artystów polskiego programu rewiowego Grand Music Hall de Varsovie, odnosząc wielki sukces (śpiewała „Ave Maria No Morro”). Recenzent z L'Humanité, podobnie jak inne dzienniki francuskie, pisał: *to głos prawdziwie zadziwiający, nie chce się wierzyć jego sile i skali (...)*. Tam usłyszał ją Frederick Apar, na zaproszenie którego wyjechała do Las Vegas (USA). Wtedy wybrała pseudonim „Violetta Villas”. Była gwiazdą *Casino de Paris*, gdzie śpiewała piosenki, arie operetkowe i operowe w dziewięciu językach, często w duecie z Frankiem Sinatra. Została okrzyknięta divą. W prasie amerykańskiej pojawiały się określenia: „fenomenalna Polka”, „głos ery atomowej”, „biały kruk wokalistyki światowej”. „Porwał” ją Hollywood: grała w filmach z takimi aktorami jak Glenn Ford,

Lee Marvin i Bob Hope. Otwierała się przed nią możliwość zrobienia dużej kariery w Hollywood. Niestety, kiedy w 1969 roku przyjechała do Polski, aby pożegnać się z umierającą matką, władze reżymowe odebrały jej paszport. Ale i w Polsce była fetowana. Zapraszano ją na wywiady, brała udział w programach telewizyjnych, nagraniach radiowych, organizowano jej recitale i zagrała w filmie fabularnym „Dzięcioł”, a następnie w filmie Pawła Pitery pt. „Sny i marzenia”. W 1979 roku Villas występowała gościnnie w warszawskim Teatrze Syrena w widowisku rewiowym pt. „Trzeci Program”; z teatrem tym współpracowała do 1985 roku, wyjeżdżając z nim na tournée m.in. po Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Potem występowała m.in. na scenie Operetki Warszawskiej. W listopadzie 1999 roku Villas wystąpiła z koncertem swych największych przebojów „*Violetta - taka jestem*” reżyserowanym przez Elżbietę Skrętkowską w Teatrze Wielkim w Łodzi, transmitowanym przez program 2 TVP. W 2003 roku piosenkarka wystąpiła na 40 Festiwalu w Opolu, na którym zaprezentowała swoje największe przeboje m.in.: „Oczy czarne”, „Szczęście”, „Pocałunek ognia”, „List do Matki”. W 2004 roku wraz z Michałem Wiśniewskim nagrała walentynkowe hity, m.in.: „Nie pragnę złota”, „Tango dla Kowalskiej”, „Od stóp do głów”, „Pod różą”. W tymże roku Villas nagrała wraz z o. Bogusławem Palecznym płytę „Kolędy serca”. Violetta Villas występuje z recitalami w całej Polsce i jest ciągle bardzo popularna. Piosenkarka występuje również z koncertami wspierającymi organizacje charytatywne (m.in. Fundacja Prometeusz). 1 czerwca 2007 Violetta Villas wystąpiła też w finale programu „Szansa na Sukces”, który odbył się w Sali Kongresowej Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie. Przy akompaniamencie fortepianu i orkiestry zaśpiewała piosenkę „Pocałunek ognia” oraz na zakończenie programu, w czasie pozaanteny „Ja jestem już taka”, co spotkało się z entuzjastycznym przyjęciem ze strony publiczności. - Swego czasu w polonijnej Australii bardzo popularne były te oto piosenki Violetty Villas: „Przyjdzie na to czas”, „Granada”, „Malaguena”, „Szesnaście lat”, „Pucybut z Rio” i „Czterdzieści kasztanów”, „Mamo”.

Anna German

Inna wielka gwiazda polskiej estrady – piosenki urodziła się w centralnej Azji – w Uzbekistanie. Mówię o Annie German, właśc. Annie German-Tucholskiej (ur. 1936 w Urgenczu, zm. 1982 w Warszawie). Była ona przede wszystkim wielką piosenkarką, ale także kompozytorką, aktorką, a z wykształcenia geologiem (Uniwersytet Wrocławski). Matka Anny German – Irma Berner była potomkinią holenderskich mennonitów mieszkających od XVIII w. na Kubaniu w Rosji. Ojcem jej był urodzony w Łodzi w rodzinie niemieckiej Eugeniusz German, który po rewolucji bolszewickiej pozostał w Związku Sowieckim. W czasach stalinowskiego terroru, w 1937 roku został aresztowany przez NKWD w Urgenczu i rozstrzelany. Anna z matką zostały wysiedlone do Kirgistanu. W 1946 roku matka Anny, jako żona obywatela polskiego czy jako Polaka zgłosiła się na repatriację do Polski. Z matką i córką zamieszkała najpierw w Nowej Rudzie na Dolnym Śląsku, a potem we Wrocławiu. I w tym mieście Anna German zadebiutowała jako piosenkarka: w 1960 roku w Kalamburze. Mając tak cudowny głos i śpiewając w siedmiu językach szybko zrobiła wielką karierę. W 1963 na III Międzynarodowym Festiwalu Piosenki w Sopocie zdobyła II nagrodę w dniu polskim za utwór „Tak mi z tym źle”. W następnym roku zdobyła drugą nagrodę na Festiwalu Piosenki w Opolu śpiewając piosenkę „Tańczące Eurydyki” i dwie nagrody za tę samą piosenkę podczas Międzynarodowego Festiwalu Piosenki: I w dniu polskim i III w dniu międzynarodowym w Sopocie. W 1965 roku na Festiwalu w Opolu zdobyła I nagrodę za piosenkę „Zakwitnę różą”. Śpiewając perfekcyjnie po włosku została zaproszona przez „Discografica Italiana” do Włoch, a w 1966 roku podpisała trzyletni kontrakt z włoską firmą fonograficzną CDI; podczas koncertów we Włoszech śpiewała z Domenico Modugno. W tym samym roku wystąpiła na scenie paryskiej Olimpii. W 1967 roku jako pierwsza i jedyna w historii polska artystka zaśpiewała na XVII Festiwalu San Remo (Włochy), a także jako pierwsza cudzoziemka na XV Festiwalu Piosenki Neapolitańskiej. Wystąpiła również na festiwalach w Viareggio (Włochy), Canne (Francja) i w Ostendzie (Belgia). Była szalenie popularną piosenkarką również w Związku Sowieckim. W 1967 roku uległa wypadkowi samochodowemu koło Neapolu i aż przez trzy lata wracała do zdrowia. Napisała wówczas książkę biograficzną pt. „Wróć do Sorrento?”, w której

wspominała swoją karierę, oraz pracę artystyczną we Włoszech. Na scenę powróciła w 1970 roku i w tymże roku na Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu zdobyła nagrodę za piosenki: „Człowieczy los” oraz „Być może”, a w następnym roku nagrodę publiczności za piosenkę „Cztery karty”. W maju 1971 roku wzięła udział w gali podczas otwarcia katowickiego Spodka przy 12 tys. publiczności. W 1973 roku na Festiwalu w Opolu otrzymała wyróżnienie za piosenkę „Ballada o niebie i ziemi”. W latach 70. Anna German kilka razy występowała na Festiwalu Piosenki Żołnierskiej w Kołobrzegu (w 1979 r. zdobyła Złoty Pierścień za piosenkę „O czym Bałtyk opowiada” i Złoty Kord - honorową nagrodę tygodnika "Żołnierz Polski") oraz na Festiwalu Piosenki Radzieckiej w Zielonej Górze (ostatni raz w 1979 r.). W 1978 roku na cześć pierwszego Polaka lecącego w kosmos, Mirosława Hermaszewskiego, nagrała utwór pt. „W wielkiej kosmicznej rodzinie”. Jej płyty ukazały się po polsku, włosku i rosyjsku. W 1972 roku otrzymała złotą płytę za longplay „Człowieczy los”. Dwukrotnie uznano ją za najpopularniejszą polską piosenkarkę wśród Polonii amerykańskiej (1966, 1969). W Australii w 1980 roku otrzymała największe brawa spośród wszystkich artystów krajowych występujących na piątym kontynencie. Zagrała w dwóch polskich filmach: „Marynarka to męska przygoda” (1966) Zofii Dybowskiej Aleksandrowicz i w dramacie „Krajobraz po bitwie” (1970) Andrzeja Wajdy. W 2001 roku w Zielonej Górze zorganizowano Ogólnopolski Konkurs na Interpretację Piosenki z Repertuaru Anny German. W następnym roku. przetrwał się on w Festiwal Tańczące Eurydyki im. Anny German. Festiwal skierowany do wokalistów z kraju i zagranicy organizuje Zielonogórski Ośrodek Kultury, a jego celem jest popularyzacja repertuaru Anny German oraz twórczości polskich kompozytorów muzyki rozrywkowej. W marcu 1972 roku Anna German zawarła związek małżeński ze Zbigniewem Tucholskim; urodził im się syn Zbigniew. W 1968 roku otrzymała Nagrodę Komitetu ds. Radia i TV za wybitne osiągnięcia w dziedzinie polskiej piosenki popularyzowanej w radiu i telewizji; w 1971 roku Nagrodę Miasta Warszawy za wybitne osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania kultury, a w 1980 r. została odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. – Jako ciekawostki mogę tu podać, że główna ulica dużego miasta Urgencz w Uzbekistanie, w którym urodziła się Anna German, nosi jej imię. Kiedy Tamara Smirnowa zLeningradu-Petersburga odkryła niewielką asteroidę krążącą wokół Słońca pomiędzy Marsem a Jowiszem, nazwała ją imieniem Anny German; asteroida jest zarejestrowana oficjalnie jako 2519 Annagerman.

Ludmiła Jakubczak

Najdalej od Polski bo aż w Japonii urodziła się Ludmiła Jakubczak (ur. 1939 w Tokio, zm. 1961 w pobliżu Błonia), piosenkarka i tancerka. Urodziła się w rodzinie polskiej mieszkającej w Japonii. Po zajęciu japońskiej części Sachalinu przez Związek Sowiecki w 1945 roku, znalazła się na Ukrainie, a do Polski przyjechała na początku lat 50. Zamieszkała w Warszawie, ucząc się tańca w szkole baletowej oraz śpiewu u Wandy Werwińskiej. Zadebiutowała w 1958 roku w zorganizowanym przez Polskie Radio konkursie dla piosenkarzy amatorów. Wkrótce potem wzięła udział w pierwszym programie estradowym przygotowanym przez Teatr Piosenki w hotelu Bristol w Warszawie. Podbiła na nim serca nie tylko publiczności piosenką „Alabama”, ale też ówczesnym twórcom muzycznym. Współpracę z Ludmiłą nawiązał Jerzy Abratowski, późniejszy mąż piosenkarki. Był on kompozytorem wielu jej piosenek. W roku 1960 czytelnicy warszawskiego „Expressu Wieczornego” wybrali piosenkę „Gdy mi ciebie zabraknie” w jej wykonaniu jako najpopularniejszą polską piosenką powojenną. W 1961 roku Ludmiła Jakubczak wystąpiła w I Międzynarodowym Festiwalu Piosenki w Sopocie, zdobywając III nagrodę za interpretację. Współpracowała z renomowanymi orkiestrami Edwarda Czernego i Stefana Rachonia oraz z zespołami kierowanymi przez Abratowskiego. Jej najważniejsze piosenki to: „Alabama”, „Boogie bo”, „Do widzenia, Teddy”, „Dwie szklaneczki wina”, „Gdy mi ciebie zabraknie”, „Szeptem”, „Wakacje z deszczem”, „W zielonym ZOO”, „Zakochałam się w zielonych oczach”, „Żurawi klucz”. Niestety dobrze zapowiadającą się karierę piosenkarki przerwał tragiczny wypadek samochodowy. Odeszła od nas w wieku zaledwie 22 lat. Jednak niektóre piosenki w jej wykonaniu zostały zaliczone do klasyki polskiej muzyki rozrywkowej.

Isis Gee

No i na koniec nie sposób nie wspomnieć Isis Gee (właśc. Tamara Diane Wimer). Jest z urodzenia Amerykanką (ur. 1972 w Seattle, stan Waszyngton) i nie śpiewa po polsku. Jednak w 2005 roku wyszła za mąż za Polaka – Adama Gołębiowskiego, nosi teraz to nazwisko i mieszka na stałe w Polsce oraz 20 maja 2008 roku reprezentowała Polskę w 53. Konkursie Piosenki Eurowizji 2008, śpiewając po angielsku piosenkę „For Life”. Gdyby Konkurs Piosenki Eurowizji nie był upolityczniony miała by duże szanse otrzymać bardzo wysokie miejsce w finale konkursu. Można tu dodać, że 10 grudnia 2008 roku w kioskach w Polsce znalazł się w sprzedaży kwartalnik "Promenada Sukcesu" w którym ukazała się świąteczna płyta Isis „Christmas Angel”. Na płycie znajdują się piosenki świąteczne napisane przez Isis Gee oraz polska kolęda „Jesus Malusieński”. Wielu z nas zapewne zaśpiewa tę kolędę podczas zbliżającej się Wigilii.

Wesołych świąt!

Marian Kałuski

źródło: internet